

PRIAMEL V GRŠKI KNJIŽEVNI TRADICIJI IN ENUMERACIJA V INDOEVROPŠČINI

ANA GALJANIĆ

Tema tega članka je podrobneje raziskati in opisati slogovni in jezikovni pojav, ki je ostal po krivici zanemarjen v večini literature podobnega tipa in obsega: seznami in naštevanje v različnih indoevropskih pesniških tradicijah, najbolj pa v grškem pesništvu. Kataloška forma – torej pesniško naštevanje – je razširjena v vseh indoevropskih jezikih tako v pesništvu kot v prozi in se uporablja v različne namene ter variira glede na dolžino in strukturo.

Daljši katalogi v grški epski tradiciji so že desetletja dolgo deležni pozornosti zgodovinarjev, jezikoslovcev in filologov. Njihova funkcija, kot tudi vprašanje zgodovinske verodostojnosti, sta, milo rečeno, sporni. Najbolj znana med katalogi sta gotovo katalog ladij in katalog Trojancev v 2. spevu Homerjeve *Iliade*, zato so se dosedanje raziskave ukvarjale ravno s tema seznamoma. V veliki meri je ostal zanemarjen celo Heziodov *Katalog žensk*, če ne upoštevamo odlične izdaje in komentarja Heziodovih fragmetov, ki sta jo 1976 uredila R. Merkelbach in Martin L. West,¹ pa tudi nekaj podrobnejše Westove študije iz 1985.² Njegova knjiga *Hesiodic Catalogue of Women* analizira genealoško pesništvo arhaične Grčije, nudi podroben pregled najpomembnejših vzporednic v književnostih ostalih indoevropskih ljudstev in daje primere iz neindoevropskih, zlasti bližnjevzhodnih pesniških tradicij. Vendar pa je v Westovem delu dragocena predvsem deskriptivna analiza materiala znotraj grške tradicije.

Vprašanja, s katerimi se ukvarjajo dosedanje študije o homerskih katalogih, so v veliki večini povezana s problemom ustne tradicije homerskih epov in transmisije besedil v obliki, v kateri so ohranjena danes. Različne razlage funkcije, namena in forme homerskih katalogov prav zaradi tega odražajo stališča posameznih avtorjev o ustni teoriji epske predaje, pa tudi problem obstoja (ali ne) pesnika 'Homerja', ki je med klasičnimi filologi kamen spotike še iz časov Friedricha Augusta Wolfa. Sodobna filologija se potemtakem ukvarja predvsem z vprašanjem avtentičnosti: so katalogi poznejše interpolacije ali izvirni integralni del besedila in ali vsaj deloma odražajo resnična zgodovinska dejstva, tako da ohranjajo bolj ali manj nejasne spomine na bronasto dobo? Na primer teorija, po kateri katalog ladij zvesto opisuje geo-

¹ Merkelbach in West, *Fragmenta Hesiodica*.

² West, *The Hesiodic Catalogue*.

grafijo grškega sveta v bronasti dobi, je še naprej predmet razprave.³ Cilj tega članka pa je ukvarjati se z nečim drugim: s kratkimi sezname v epski in lirski tradiciji, ki še zdaleč niso bili deležni toliko zanimanja kot podrobno analizirani homerski katalogi.

V grški pesniški predaji obstaja slogovno sredstvo, ki se včasih imenuje tudi poseben žanr, vendar o njem, kolikor vem, v kontekstu enumeracije ni bilo povedano veliko. Gre za priamel.

Priamel je kot slogovno sredstvo definiran izključno v grški in rimski književnosti, čeprav izvira naziv iz žanra, izpričanega v srednjeveški književni tradiciji, ki se imenuje *praeambulum*.⁴ Uradno, sodobno definicijo priamela, katere avtor je S. Hornblower, lahko najdemo v *Oxford Classical Dictionary* (OCD): »Priamel je slogovno sredstvo, čigar namen je fokusiranje: da bi razumeli pojem D, ga moramo primerjati s pojmi A, B in C.«⁵ Kriterij Hornblowerjeve definicije je predvsem strukturalen, kar se vklaplja v temo tega dela.

Kar zadeva sodobno književno teorijo in klasično filologijo, sta edina znanstvenika, katerih delo se sistematično ukvarja ravno s priamelom, Elroy Bundy in William Race. Race je identificiral glavne značilnosti priamela, to pa so:⁶

- a) večanje dolžine sestavin
- b) vse bolj podrobno opisovanje
- c) intenziviranje
- d) vsak naslednji pojem je vse pomembnejši
- e) poudarek je na glavnem, izpostavljenem pojmu

Preden se posvetimo posameznim vrstam priamela, bomo navedli nekaj primerov:

Ἄριστον μὲν ὕδωρ (1), ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ
ἄτε διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχά πλούτου (2)
εἰ δ' ἄεθλα γάρυεν
ἔλδεαι, φίλον ἦτορ,
μήκετ' ἀελίου σκόπει
ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἡμέρα φαεν-
νὸν ἄστρον ἐρήμας δι' αἰθέρος,
μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν (3) (Pindar, *Olimpijske ode* 1.1-7)

³ Standardna avtoritativna literatura na to temo je še vedno Hope Simpson in Lazenby, *The Catalogue of Ships*, toda treba je omeniti tudi izjemno koristno in zelo podrobno analizo problematike kataloga Edzarda Visserja (Visser, *Homers Katalog der Schiffe*).

⁴ Najbolj znani avtor je Nemec Hans Rosenplut (15. st). Nemški *praeambula* so bili pesmice, sestavljene iz niza paradoksalnih trditev, ki so medsebojno povezane v zadnjem verzu.

⁵ OCD, s.v. »Priamel«.

⁶ Race, *Style and Rhetoric*.

Najboljša je voda.
Zlato žari močnejše kot vsa druga
bahava bogatija,
podobno ognju, ki razsvetljuje noč.
A če želiš mi, ljubljeno srce,
Prepevati o zmagovitih tekmah
le k soncu upri pogled! Ko se zdani,
ni druge zvezde, ki bi bolj žarela,
ki bolj bi grela skoz praznine etra
tako žari Olimpija:
ni lepše pesmi, kot je njej na čast!⁷

Ἦστιν ἀνθρώποις ἀνέμων ὅτε πλείστα
χρῆσις (1). ἔστιν δ' οὐρανίων ὑδάτων,
ὁμβρίων παίδων νεφέλας (2).
Εἰ δὲ σὺν πόνῳ τις εὖ πράσσοι,
μελιγάρυες ὕμνοι
ὕστερων ἀρχὰ λόγων
τέλλεται καὶ πιστὸν ὄρκιον μεγάλας ἀρεταῖς (3) (Pindar, *Olimpijske ode* 11. 1-6)

Je čas, ko ljudem so najbolj potrebni
vetrovi; in čas, ko vode nebesne,
deževni otroci oblakov;
če pa kdo s trudom doseže uspeh,
medenozvonočni slavospevi se rodijo,
njegove slave izvir pri potomcih
in zanesljivo poroštvo velikih kreposti.⁸

οἱ μὲν ἰππῶν στρότον οἱ δὲ πέσδον
οἱ δὲ νάων φαῖσ' ἐπὶ γᾶν μέλαιναν
ἔμμεναι κάλλιστον, ἔγῳ δὲ κῆν' ὅτ-
τω τις ἔρεται. (Sapfo, fr. 16, 1-4)

Mnogim konjenica se zdi najlepša
stvar na črni zemlji, pehota drugim,
tretjim spet brodovje, a meni tisto,
v kar si zaljubljen.⁹

⁷ Prevod Kajetan Gantar.

⁸ Prevod Brane Senegačnik.

⁹ Prevod Marko Marinčič.

Prvo izmed Raceovih meril za definicijo priamela, večanje dolžine sestavin, ustreza slogovnemu sredstvu, znanemu kot Behaghlov zakon ali *das Gesetz der wachsenden Glieder*; izraz je prvi skoval Otto Behaghel, z Raceovimi besedami pa »gre za eno izmed najbolj izrazitih lastnosti Pindarjevega sloga.« Behaghlov zakon že dolgo velja kot podedovana slogovna figura v indoevropskih jezikih in se v vseh književnih besedilih pojavlja z osupljivo točnostjo. V osnovni obliki ima Behaghlova triada strukturo X in Y in (epitet) Z. Sledi nekaj primerov iz različnih indoevropskih jezikov:

1) Grški:

πυροί τε ζειαί τε, ἰδ' εὐρυφνὲς κρή λευκόν (Homer, *Odiseja* 4.604)
(raste) pšenica in pira in ječmen z metličastim klasom¹⁰

ἄστρα τε καὶ ποταμοὶ καὶ κύματα πόντου
(Pindar, *Hyporchemata*, fr. 136 Snell-Maehler)
zvezde in reke in valovi morja

ἄτερ ἀλγέων καὶ στασέων καὶ θανάτων ἁώρων (Scolia, fr. 884)
brez bolečin, sporov in prezgodnjih smrti

χαλκός τε χρυσός τε πολύκιμητός τε σίδηρος (Homer, *Iliada* 6.48)
zlatih, brončenih posod in umetno kovano železo

2) Latinski:

mihi domo familiaeque nostrae; agrum terram fundumque meum
(Cato, *De agri cultura* 141/3)
meni, domu in naši družini, [poskrbi za] polje, zemljo in moje posestvo

3) Staroperzijski:

Utā Parsaiy utā Madaiy utā aniyauvā dahayušuvā (DB 1.34-5)
In v Perziji in v Mediji in v drugih deželah.

4) Hetitski:

na-aš-ma IGI.ḪI.A-i[t k]u-it-ki a-uš-ta na-aš-ma ŠU-it ku-it-ki e-ep-t[ta] na-[aš-ma-aš]-ša-an [in-n]a-ra-u-wa-an-te-et GĪR-it ku-it-ki ti-ya-at.
bodisi da je kaj videl z (lastnimi) očmi (IGI. ḪI.A-it), prijel kaj z roko (ŠU-it) ali stopil na kaj s krepko nogo (innarawantet GĪR-it) (CTH 760.I.2)¹¹

¹⁰ Vsi prevodi iz Homerja: Anton Sovrè.

¹¹ Beckman, *Hittite Birth Rituals*, 42–3; Watkins, *How to Kill a Dragon*, 251. Prevod Marina Zorman.

5) Vedski sanskrt:

dyaúr, vānā, girāyo vṛkṣākeśāḥ (RV 5.41.11)

nebo, gozdovi in planine, poraščene z drevesi kot z lasmi¹²

6) Staroangleško:

Heorogār ond Hrōðgar ond Hālgā til (*Beowulf* 61)

(60 Za njim so ostali trije sinovi:)

61 Hreorogar, Hrothgar, Halga Dobrotnik,

(62 hčer Yrso pa omožil je z močnim Onelom)¹³

7) Hrvaški:

Kome kolac, kome li konopac/ kome britku palu namjenjuje

(I. Mažuranić, *Smrt Smail-Age Čengića* 2)¹⁴

I go i bos, i još mu je zima. (rek)

Večina teh triad je v obliki imenskih fraz iz treh členov, od katerih zadnjega spremlja epitet, vendar so možne tudi druge variante: ob zadnji sestavini lahko stoji tudi predložna zveza ali kateri koli drugi skladenjski modifikator; prav tako se lahko vsak člen razširi v celoten stavek, za člene pa ni nujno, da bi spadali v isto skladenjsko kategorijo – prav tukaj je ključna tipološka povezava z grškim priamelom.

Priamel je v osnovi Behaghlova triada v dodelani pesniški obliki: vsaka izmed sestavin priamela je daljša od prejšnje, število sestavin pa je vedno tri. Modifikator zadnjega člena je, po pravilih definicije priamela, superlativ, a tudi tu so možne zamenjave: značilen primer je uporaba zanikanega komparativa v pomenski funkciji superlativa, kot v Pindarjevi *1. olimpijski odi*: μήκετ' ἀελίου σκόπει ἄλλο θαλπνότερον, μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν. *Variatio* je v skladnji zanimivo izvedena v *11. olimpijski odi*: prva dva sta člena časovnega stavka z anaforičnim ἔστιν... ἔστιν, pri čemer je zveza ἀνθρώποις ὅτε... πλείστα χρήσις iz prvega člena priamela v drugem eliptična. Oba stavka imata objekt v genetivu ((O₁. ἀνέμων in O₂. ὑδάτων), ki je v drugem modificiran s pridevnikom A (οὐρανίων) in pristavkom AP, ὀμβρίων παίδων νεφέλας.

(1) ἔστιν ἀνθρώποις ... ὅτε πλείστα χρήσις ----- O₁ ἀνέμων

(2) ἔστιν [sc. ἀνθρώποις ὅτε... πλείστα χρήσις]

+ O₂ ὑδάτων + A οὐρανίων

+ APP ὀμβρίων παίδων νεφέλας

¹² Dobesedno: »nebo, gozdovi in planine, ki imajo za [svoje] lase drevesa«. Prevod Tamara Ditrich.

¹³ Prevod Marjan Strojan.

¹⁴ Podroben pregled in klasifikacijo pesniških figur v hrvaškem in srbskem ljudskem pesništvu daje Zima, *Figure u našem narodnom pjesništvu* (ponatis prve izdaje iz 1880).

Tretji člen je v obliki pogojnega stavka, čigar zgradba je veliko bolj zapletena; taka *variatio* daje priamelu nepričakovan preobrat, ki iz opisa fizičnega sveta in narave prehaja v svet pesništva in glasbe.

Εἰ δὲ σὺν πόνῳι τις εὖ πράσσοι,
Μελιάρυες ὕμνοι
ὕστερων ἀρχὰ λόγων
τέλλεται καὶ πιστὸν ὄρκιον μεγάλας ἀρεταῖς (3)

Četudi spada priamel kot poseben žanr nedvomno v grško pesniško tradicijo, nas že dejstvo, da je njegova osnovna struktura vzporedna Behaghlovi triadi – ki pa je skupna indoevropska slogovna figura *par excellence* – napeljuje na to, da bi lahko podobne pesniške obrazce identificirali tudi v drugih sorodnih književnih tradicijah.

Področje tega dela je predvsem grščina; poskusila bom pokazati povezavo med priamelom in kratko pesniško enumeracijo, ki sem jo imenovala *bounded sets*.¹⁵ Gre za kratke sezname, napogostejše iz treh ali štirih členov, v katerih se naštevanje izraža z eksplisitno uporabo glavnih in vrstilnih števkov, fokus pa je izražen – tako slovnično kot pomensko – na zadnji sestavini seznama, torej, ravno tako kot v priamelu. Izraz *set* sta prva uporabila Emile Benveniste in potem Calvert Watkins v svojih delih o superlativih in vrstilnih števnikih v indoevropsčini, v književni teoriji in stilistiki pa ni bil *set* nikoli definiran in se pojem, razen pri Benvenistu in Watkinsu, doslej ni uporabljal.¹⁶ Mojo definicijo je navdahnili pojem matematičnega seta¹⁷ in z njegovo razlago v *American Heritage Dictionary* ter *Oxford Dictionary of the English language*, ki sem jo prilagodila za potrebe klasične filologije: »Set² (n.), 1. 'A group of things that belong together and are so used'; 8. *mathematics*. 'A collection of distinct elements having specific common properties'; 'Series (n. pl.), 4. *mathematics*. The sum of sequentially ordered finite or infinite set of terms' [...] 6. *grammar*. 'A succession of coordinate elements in a sentence'.«

Na kratko: najvažnejša značilnost seta je na splošno – najsi gre za matematične nize števk ali slovnične pojme – dejstvo, da imajo vse sestavine takega seznama nekaj skupnega, se pravi, da pripadajo v isto kategorijo ne glede na kriterij za izbiro.

Fokusirani set v grškem pesništvu se da dobro ponazoriti z enim izmed Alkmanovih fragmentov:

ῶρας δ' ἔσηκε τρεῖς, θέρος
καὶ χεῖμα κῶπῳραν τρίταν

¹⁵ Najprimernejši prevod besede *bounded* bi bil v tem kontekstu 'omejeni set' ali 'fokusirani set'; v nadaljnjem besedilu bom uporabljala 'fokusirani set'.

¹⁶ Benveniste, *Noms d'agent et noms d'action*, 115–68 in *passim*; Watkins, *How to Kill a Dragon*, 287–97.

¹⁷ T. j. množice (v matematični rabi).

καὶ τέτρατον τὸ φῆρ, ὅκα
σάλλει μὲν, ἐσθίην δ' ἄδαν
οὐκ ἔστι. (Alkman, PMG fr. 20)

Tri letne čase dal je: zimo,
poletje in jesen kot tretjo
in kot četrto še pomlad,
ko vse cvete, a hrane ni
dovolj.¹⁸

Alkajev fragment 129 našteva tri božanstva, ki so jih častili na otoku Lezbos:

Κάπωνονύμασσαν ἀντίαν Δία (1),
σὲ δ' Αἰολίαν [κ]υδαλίμαν θεόν
πάντων γενέθλαν (2), τὸν δὲ τέρτον
τόνδε κεμήλιον ὠνύμασσ[α]ν
Ζόνύσσον ὠμηστάν (3). (Alkaj, fr. 129. 5-9)

In Zevsu dali ime so Bog pribežnih,
a tebi, o Ajolcev znamenita
boginja, Mati vseh, a tretjemu
Kemelios so rekli, Dionizu.¹⁹

V primeru Alkmanovega fragmenta se 'omejenost' ali 'fokusiranost' napoveduje že v prvem verzu z glavnim števnikom τρεῖς (tri), ki napoveduje elemente na seznamu (poletje, zima, jesen) in jih postavlja v skupno kategorijo ὥρας (letni časi). Toda jesen s svojim ustreznim modifikatorjem v obliki vrstilnega števnikarja ni zadnji člen seznama, čeprav bi po Behaghlovem pravilu morala biti. Naposled sledi pomlad (τὸ φῆρ), skoraj kot dodatek, ki ne spada v prejšnjo skupino naštetih letnih časov, a je najdaljša izmed konstituent in fokus celotnega seznama: čeprav ni vključena v 'napoved' v prvem verzu, je emfaza očitna že zaradi dolžine opisa pomladi in dodatkom vrstilnega števnikarja τέτρατον. Alkmanov fragment je na neki način 'set znotraj seta', čigar struktura se lahko prikaže na naslednji način: (1 + 2 + [vrstilni števnik] 3) + [vrstilni števnik] 4.

Prav kakor v primeru zgoraj navedenih Pindarjevih in Sapfinih priamelov so členi Alkajevega seznama progresivno vse daljši in vse bolj podrobno opisani, torej se, v pesniški elaborirani varianti, ravna po Behaghlovem zakonu. Zadnji pripadnik te triade, Dionizij, je zaznamovan z vrstilnim števnikom τέρτον. Čeprav ni gotovo, za

¹⁸ Prevod Brane Senegačnik.

¹⁹ Prevod Brane Senegačnik. Pomen pridevnika κεμήλιος ni jasan.

katero božanstvo gre v drugem verzu – predpostavlja se, da gre za Hero, kar bi ustrezalo triadi Zevs, Hera, Dionizij, ki se omenja v Sapfinem fragmentu 17: vsi členi spadajo v isto skupino, spričo česar je fragment nedvomno set, fokusiran na Dionizija s slovnično oznako in dolžino verzov, ki so mu posvečeni.

Še en primer tipičnega 'seta' je fragment 890 (PMG fr. 7), v katerem je indeksacija vsake od sestavin z vrstilnim števnikom (ali, v primeru prvega člena, s superlativom, kar ga tudi povezuje s priamelom) popolna:

ὕγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνητῷ
δεύτερον δὲ καλὸν φῦαν γενέσθαι
τὸ τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως
καὶ τὸ τέταρτον ἥβᾱν μετὰ τῶν φίλων. (PMG fr. 7)

Dobrina človeku najboljša je zdravje,
Dobrina druga je lepa postava,
Bogastvo, pošteno dobljeno, tretja,
Četrta ljubezen v krogu prijateljev.²⁰

Če te primere fokusiranih 'setov' primerjamo s še enim Pindarjevim priamelom, ni težko opaziti podobnosti v strukturi:

Τὸ δὲ παθεῖν εὖ πρῶτον ἀέθλων (1),
εὖ δ' ἀκούειν δεύτερα μοῖρα (2). ἀμφοτέροισι δ' ἀνὴρ,
ὃς ἂν ἐκύρσῃ καὶ ἔλῃ, στέφανον ὕψιστον δέδεκται (3) (Pindar, *Pitijske ode* 1. 98-100)

Sreča je nagrada prva, druga dober glas,
A kdor si pridobil je oboje,
Si spletel venec je najlepši.²¹

Prvi dve sestavini seznama spremljajo vrstilni števniki, medtem ko je tretji – ki je znova najdaljši, s spremembo skladenjske strukture – izpostavljen z rabo superlativa. Najvažnejša razlika, tako pragmatična kot oblikoslovna, je v tem, da priamel navaja člene po kriteriju vrednotenja, ne da bi jih zgolj našteval, kot je v 'setu'.

Vendar pa lahko prav gotovo pričakujemo primere seznamov, ki se v določeni meri ne morejo vklopiti v tako strogo klasifikacijo na priamele in 'sete'. Tak je seznam Muz v Heziodovi Teogoniji, v kateri devet naštetih členov obsega tri verze: v prvih dveh so navedene po štiri Muze, medtem ko je zadnji rezerviran za najpomembnejšo članico skupine, Kaliopo.

²⁰ Prevod Anton Sovrè.

²¹ Prevod Anton Sovrè.

ταῦτ' ἄρα Μοῦσαι ἄειδον Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε Θάλεια τε Μελπομένη τε
Τερψιχόρη τ' Ἑράτω τε Πολύμνια τ' Οὐρανίη τε
Καλλιόπη θ' ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἀπασέων (Hesiod, *Teogonija* 75–79)

To so prepevale Muze, v olimpskih domovih živeče,
Zbor deveterih hčerá, rojenih iz silnega Zeusa;
Klio, Melpomena, Tálja in Erató in Evtérpe,
z njimi Terpsihora pa Polihímniya in Uraníja,
z njimi Kalíope, ta je najvišja med vsemi sestrámi.²²

Simbolični prikaz strukture sezname je torej videti takole:

[napoved seznama in povzetje sestavin v skupno kategorijo (Muze)]

[napoved z glavnim števnikom (devet)]

A B in C in D

E in F in G in H

in X [oziralni stavek s superlativom]

Taka organizacija sestavin v obliki *cluster* kaže na tesno povezavo med 'setom' in priamelom. Vsi členi seznama spadajo v isto kategorijo, kar je značilnost seta. Napovedani so ravno kot celovita kategorija (Μοῦσαι). Po drugi strani se fokus ali 'omejitev' v 'setu' ne doseže s pričakovanim vrstilnim števnikom, temveč s superlativom (προφερεστάτη) in opazno daljšim zadnjim členom, kar pa je tipična značilnost priamela. Gre torej za kombinacijo enumeracije in vrednotenja oz. evalvacije.

Heziodovega popisa Muz nikakor ni moč razglasiti za priamel, ker se prvih osem členov na noben način ne primerja med sabo, toda končni superlativ kaže na možnost prekrivanja teh dveh kategorij, kar je glede na pomensko bližino vrstilnih števnikov in superlativov tudi logično.

V poskusu obravnavati priamel kot manj izoliran slogovni fenomen in ga uvrstiti v širši pesniški kontekst nam 'set' daje najbolj očitno vzporednico. Poleg že omenjenega ujemanja v strukturi je povezava med 'setom' in priamelom tudi etimološka. Moja teorija je zasnovana na poglavju iz knjige Emila Benvenista iz 1948, *Noms d'agent et noms d'action en indo-européen*. Benveniste je v tej študiji med drugim pojasnil oblikoslovno, a tudi pomensko zgodovinsko povezavo med indoevropskimi superlativi in vrstilnimi števnikmi.

Indoevropski sufiks *-t(H)o-, v grščini dobro znani -τατο-, se je v prajeziku uporabljal predvsem za tvorbo vrstilnih števnikov, od koder se je prenesel na superlative.

²² Prevod Kajetan Gantar.

Očitno je vprašanje: katera funkcionalna zveza pojasnjuje korespondenco in širjenje sufiksa na povsem drugačno slovnično kategorijo? Ko je Benveniste primerjal rabo obeh tvorb v različnih sorodnih tradicijah, je prišel do sklepa, da je primarna funkcija vrstilnih števnikov kompletiranje seznama (tudi indijski slovničar Pāṇini je san-krtske vrstilne števnike imenoval *pūrana*, kompletirajoči števniki). V takem naštevanju je z vrstilni števnikom modificiran izključno zadnji člen seznama: enumeracije kakor poznejši 'prvi ... drugi ... tretji' se pojavljajo šele pozneje in so v najstarejših besedilih, kakršna sta Homerjeva epa in *Rig Veda*, razmeroma redke. Pri Homerju, kot tudi v Pindarjevem korpusu, se vrstilni števniki redno pojavljajo kot končni elementi enumeracije, ki jo zaključujejo, pred njimi pa so členi seznama, modificirani z glavnim števnikom.

Ζεὺς καὶ ἐγώ, τρίτατος δ' Αἰδης (*Iliada* 15.188)

Zeus pa jaz, a tretji je Hades

δώδεκα...βασιλῆες...τρισκαιδέκατος δ' ἐγὼ αὐτός (*Odiseja*, 8.390)

Dvanajst (mož je le-tu, ki vladajo ljudstvo po srenjah)

kralji (odlični, visoki,) jaz sam trinajsti med njimi.

ἔξ δὲ οἱ υἱὲς ἔασιν, ἐγὼ δὲ οἱ ἑβδομός εἰμι (*Iliada* 24.399)

Šest je sinov mu doma, jaz sedmi se štejem med njimi.

μετὰ τριῶν τέταρτον πόνον (Pindar, *Olimpijske ode* 1. 60)

četrti muka poleg treh²³

Fragment 135 iz Pindarjevih *threnoi* daje natančno število snubcev, ki jih je ubil Enumej (trinajst τρεῖς καὶ δέκα = glavni števnik) in zaokrožuje seznam s fokusiranjem na zadnjega snubca, morilca samega Enumeja (τετράτῳ = vrstilni števnik).

πέφνε δὲ τρεῖς καὶ δέκ' ἄνδρας

τετράτῳ δ' αὐτὸς πεδάθη. (Pindar, fr.135 Snell-Maehler)

Trinajst mož je pokončal;

štirinajstemu je sam podlegel.²⁴

Podobna konstrukcija ni neznana tudi v drugih tradicijah. Primerov je sicer nešteto, toda navedli bomo samo enega iz južnoslovanske pesniške tradicije, prav tiste, ki se po zaslugi Milmana Parryja in njegovega naslednika Alberta Lorda

²³ Prevod Anton Sovrè.

²⁴ Prevod Brane Senegačnik.

pogosto navaja kot vzporednica homerskemu ustnemu pesništvu, to pa je bosenska folklor:

Sedam put je patu učinijo,

Osmi put je ferman prifatijo. (*Pjesma od Bagdata* 190-1)²⁵

Seveda pa poleg *bounded*, se pravi fokusiranih 'setov', obstajajo tudi tisti, ki ne izpostavljajo zadnjega elementa na seznamu, tako da sem jih imenovala 'nefokusirani' (*unbounded*). Prav tako obstaja v moji klasifikaciji tudi vrsta naštevanja, v kateri sestavine ne spadajo v skupno kategorijo, zato sem jih imenovala 'serije'.²⁶ S serijami se to delo ne ukvarja, predvsem zato, ker niso v neposredni zvezi s priamelom. Navajam samo svojo delitev seznamov na serije in 'sete', skupaj s podkategorijami:

1. SERIJA

a) nefokusirana (*unbounded*)

b) fokusirana (*bounded*)

2. SET

a) nefokusiran (*unbounded*)

b) fokusiran (*bounded*)

α) naštevalni/kvantitativni (*enumerative*)

β) vrednostni/kvalitativni (*evaluative*)

(priamel)

Z drugimi besedami in brez pretiranega sklicevanja na ostale indoevropske književne tradicije: priamel se lahko tipološko, a tudi pragmatično, razume kot kvantitativna oziroma evalvativna verzija enumerativnega, fokusiranega 'seta', kakršnega ne srečujemo samo v grščini, ampak tudi v sorodnih jezikih. Kar zadeva eventualne slogovne figure, ki se ujemajo z grškim priamelom, velja citirati dva primera iz vedskega sanskrta in waleščine. Čeprav sta jezika v tem primeru geografsko oddaljena, sta si v smislu pesniške skladnje izrazito blizu.

Prvi primer je izvleček iz *Rig Vede* (RV 8.3.24): v skladu z Bundyjevo tezo, da je priamel »the most important structural principle of choral poetry, in particular those forms devoted to praise«²⁷, je Watkins prišel do sklepa, da bi se strukture, podobne priamelu, v ostalih sorodnih tradicijah lahko pojavile v himnični poeziji in podobnih pesniških delih, posvečenih slavljenju vladarja. Ta vedski 'priamel' (če ga lahko tako imenujemo) je napisan v čast pesnikovega zavetnika Pākasthāmane in je v vseh pogledih odlična vzporednica primerom iz Pindarjevega opusa:²⁸

Ātmā pitūs tanūr vāsā

Ojodā abhiāñjanam

Hrana je duša, obleka je telo

mazilo daje moč.

²⁵ Parry in Lord, *Serbo-croatian Heroic Songs*, 10.

²⁶ Galjanić, *Three and Then Some*.

²⁷ Bundy *apud* Watkins, *How to Kill a Dragon*, 115.

²⁸ Watkins, *How to Kill a Dragon*, 115.

Turíyam íd róhitasya pākasthāmānam Kot četrtega sem imenoval Pākasthāmāno,
bhojām dātāram abravam (RV 8.3.24) radodarnega darovalca žrebca.²⁹

Ne glede na to, ali razglasimo to vedsko pesniško stvaritev za pravi priamel ali pa za fokusirani seznam, čigar končni element je modificiran in izpostavljen z vrstilnim števnikom, je strukturalno ujemanje več kot očitno: uporaba vrstilnega števnikarja v zadnjem verzu ilustrira prvotno funkcijo te slovnične kategorije kot kompletirajočega dela seznama, celotni razdelek pa je konstruiran po zakonu Behaghlove triade – slogovne figure, ki je, kot smo videli, osnovni gradbeni princip priamela. Prva dva člana zajemata vsak po polovico verza (naziv za verz je v vedskem sanskrtu *pāda*) in sta enako dolga (paralelizem, ki nezadržno spominja na podobne konstrukcije v arhaični latinščini, vštevši tudi citat zgoraj navedenega fragmenta iz Suovetaurilia); tretjemu členu seznama je posvečena cela *pāda* oziroma oziroma verz, medtem ko se četrti, najpomembnejši člen razteza čez celi dve *pādi*, z dodanim vrstilnim števnikom, prav kakor bi pričakovali v skladu z Benvenistovo teorijo. Četudi Pakasthāmāna ni neposredno označen kot 'najboljši' (se pravi s superlativom), se vidi, da je semantična vloga vrstilnega števnikarja ravno izpostavljanje tega pesnikovega zavetnika kot 'najboljšega'.

Eno od najvažnejših besedil, ohranjenih v waleški književni predaji, Trioedd Ynys Prydein ali *Waleške triade*, našteva razne vladarje Britanije v skupinah po tri kralje. Nekaj prvih navedenih triad³⁰ se ravna po Behaghlovem zakonu:

Tri Hael Enys Prydein:
Nud *Hael* mab Senyllt,
Mordaf *Hael* mab Seruan,
Ryderch *Hael* mab Tudwal Tutclwt.
(Ac Arthur ehun oedd haelach *no'r tri*.) (TYP 2)

Trije so velikodušni (plemeniti) možje britanskega otoka:
Velikodušni Nudd, Senylltov sin,
Velikodušni Mordaf, Serwanov sin,
Velikodušni Rhydderch, sin Tudwala Tudglyda.
(Artur sam pa je bil velikodušnejši od teh treh.)

Ujemanje z vedskim seznamom se precej dobro vidi: tudi waleška triada je enkomistična in slavi enega vladarja bolj od vseh drugih. Strukturološko gledano je ta triada tudi fokusiran set. Skladenjsko so vsi konstituenti napovedani v prvem verzu z glavnim števnikom tri (tri), vsak pa je daljši od predhodnega v svojevrstnem slovničnem *crescendo* (oziroma po Behaghlovem zakonu). Nazadnje je četrti član

²⁹ Prevod Tamara Ditrich.

³⁰ Bromwich, *Trioedd Ynys Prydein*.

slavne britanske skupine predstavljen posebej, kot da ne bi spadal na seznam (prav kakor v Alkmanovem fragmentu), a je istočasno še izrazito naglašen, izločen iz prej naštete trojice s komparativom *haelach* (še velikodušnejši od teh treh). Nadalje je učinek klimaksa poudarjen tudi z anaforično progresijo pridevnika velikodušen v pozitivu – *hael, hael, hael* –, ki se nenadoma spremeni v komparativ, ko je govora o Arturju. Ponavljanje začetnega glavnega števnik *tri* čisto na koncu triade, podobno kot pri Alkmanu, združuje vse člene v skupno kategorijo, pri čemer tvori tudi krožno kompozicijo, saj Arturja vključuje ravno toliko, kolikor ga izloča kot posebnega. Ta triada je potemtakem fokusiran set, ki je skladenjsko in semantično več kot vzporeden grškim priamelom.

Čeprav ne gre niti za ustno književnost niti za antično tradicijo, temveč za književno delo, ki nam je kronološko in geografsko veliko bliže, razkriva izvleček iz 2. knjige *Smrt Smail-Age Čengića* Ivana Mažuranića (1814-1890), odkriva še nekaj tipološkega ujemanja s priamelom (Ivan Mažuranić, *Smrt Smail-Age Čengića* 2. 64-70):

Nosim <i>troje</i> na srdašču <i>jade</i> :	(uvodni povzetek + število členov seznama)
<i>Jedni</i> su mi na srdašču <i>jadi</i>	(uvodna formulaična indeksacija 1)
<i>što mi Čengić smaknu Moračane</i> ;	(konstituent 1)
<i>Drugi</i> su mi na srdašču <i>jadi</i>	(uvodna formulaična indeksacija 2)
<i>što mi Čengić pogubio baba</i> ;	(konstituent 2)
a <i>treći</i> mi na srdašču <i>jadi</i>	(uvodna formulaična indeksacija 3)
<i>što 'e još više: da još krvnik diše.</i>	(konstituent 3)

Struktura uvodne, kataforične indeksacije, kakršno smo videli tudi v Alkmanovem fragmentu, je: glavni števnik + najava kategorije, v katero spadajo člani seznama, ki sledijo. Alkmanove ὥπαρ τρεῖς so v Mažuranićevem setu *tri jada*. Sledi opis vsake 'žalosti' posebej, uveden z vrstilnim števnikom: *jedni, drugi, treći* ob formulaičnem, amaforičnem ponavljanju zveze »na srdašču jadi«. Zadnja 'žalost' oziroma zadnji jezikovni konstituent seznama je hkrati tudi končni fokus, do katerega vodijo prej nešteti člani, modificiran pa je z zvezo »a... što je još više«. Komparativ *više* pomensko ustreza končnim superlativom, ki so v priamelu tako pogosti, medtem ko sprememba skladenjske strukture prav tako spominja na podobno *variatio* v skladnji mnogih priamelov in setov v grščini, med drugim tudi že omenjene Pindarjeve 11. ode in Sapfinega fragmenta.

Simbolično strukturo Mažuranićevega seta je moč prikazati na naslednji način:

Uvod: [glavni števnik] = *tri jada*

Seznam: [naštevane z vrstilnimi števnik] = *prvi ... drugi ... treći ... jadi*

Fokus: (povedni stavek s komparativom): *što 'e još više ...*

Kakor v tipičnih grških priamelih in setih, tako lahko tudi v pravkar navedenih primerih strukturalno skladnih pesniških konstrukcij v vedščini, waleščini in hrvaščini opazimo, da so členi medsebojno odvisni in se neposredno sklicujejo drug na drugega. Prav kakor set torej tudi priamel teži h kulminaciji v zadnjem členu seznama, pri čemer se emfaza najpogosteje doseže z uporabo superlativa in ne vrstilenega števnikarja. Mažuranićev seznam »žalosti v srcu« kaže tako semantično kot strukturalno prekrivanje seta in priamela: s povzemanjem vseh naštetih konstituentov, pa tudi z izločanjem zadnjega člana s komparativom, ki je – še enkrat – semantična ustreznica priamelskih superlativov.

Ključ razmerja med priamelom in seznamom, ki vsebuje enostavno naštevaje, vendar se ponavadi končajo z vrstilnim števnikom, je ravno v magični zvezi teh dveh morfoloških oznak, ki v obeh primerih izražata fokus: vrstilnih števnikov in superlativov (ali zanikanih komparativov). Skupna etimologija teh dveh slovničnih kategorij ima zanimivo posledico na slogovni ravni, ki ni samo strukturalna, ampak tudi semantična. Bistvo Benvenistovega odkritja je, povzeto preprosto, torej:

- a) vrstilni števnikarji in superlativi se v semantičnem smislu prekrivajo (prvi – najboljši, zadnji – najslabši);
- b) na najgloblji etimološki ravni delijo skupni indoevropski sufiks *-to-.

Kot še eno vzporednico velja omeniti vrsto enumerativne strukture, ki sem jo imenovala kumulativni priamel. Vsaj en primerek v grški književnosti je prepoznan kot poseben primer, ki, kot se zdi, ne ustreza ustaljeni definiciji žanra., t. j. je zanimiv zaradi nadvse nepričakovane odsotnosti kulminacije v končnem konstituentu. Gre za precej dolg priamel v Pindarjevi 7. *Istmjski odi*: pesnik prosi Tebo, eponimno nimfo mesta, naj mu razloži, kateri od zgodovinskih ali mitoloških dosežkov Teb je vreden največjega občudovanja. Za razliko od standardnega priamela, kot je tisti v 7. *Pitijski odi*, na tem seznamu ni pričakovanega odgovora na zastavljena retorična vprašanja (t. j. ni, kot je v pitijski odi »nobeno (mesto)«): namesto emfaze na zadnjem členu seznama namen tega naštevanja ni fokusiranje skozi primerjavo, temveč skupni, kumulativni učinek nekaj 'enakovrednih' konstituentov, ki so vsi v obliki vprašalnega stavka:

Κάλλιστον αἱ μεγαλοπόλεις Ἀθᾶναι
προοίμιον Ἀλκμανιδᾶν εὐρυσθενεῖ γενεᾷ
κρηπίδ' αἰδᾶν ἵπποισι βαλέσθαι.
ἐπεὶ τίνα πάτραν, τίνα οἶκον ναίων ὀνυμάξεαι
ἐπιφανέστερον
Ἑλλάδι πυθέσθαι; (Pindar, *Pitijske ode* 7.1-6)

Najlepši proemij velemestnih Aten,
Če rodovini Alkmeonidov,

Ki moč jim na daleč naokrog slovi,
Postaviš temelje iz pesmi
V čast njihovi četveronpregi.
Katero domovino, katero hišo
Na širnem svetu bi lahko naštel.
Ki večji sloves bi uživala v Heladi?³¹

Τίνι τῶν πάρος, ὦ μάκαιρα Θήβα,
καλῶν ἐπιχωρίων μάλιστα θυμὸν τεδὸν
εὐφρανας; ἦρα χαλκοκρότου πάρεδρον
Δαμάτερος ἀνίκ' εὐρυχαίταν
ἄντειλας Διόνυσσον, ἢ χρυσῶι μεσονύκτιον
νείφοντα δεξαμένα
τὸν φέρτατον θεῶν,
ὅποτ' Ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις
σταθεῖς ἄλοχον μετῆλθεν Ἡρακλείοις γοναῖς;
ἦτ' ἀμφὶ πυκναῖς Τειρεσίαο βουλαῖς;
ἦτ' ἀμφ' Ἰόλαον ἵπομήτιν;
ἢ Σπαρτῶν ἀκαμαντολογχᾶν; ἢ ὅτε καρτερᾶς
Ἄδραστον ἐξ ἀλαλᾶς
ἄμπεμψας ὀρφανὸν
μυρίων ἐτάρων ἐς Ἄργος ἵπιον;
ἢ Δωρίδ' ἀποικίαν οὐνεκεν ὀρθῶι
ἔστασας ἐπὶ σφυρῶι
Λακεδαιμονίων, ἔλον δ' Ἀμύκλας
Αἰγείδαι σέθεν ἔκγονοι, μαντεύμασι Πυθίοις; (Pindar, *Istmijske ode* 7.1-15)

Kaj od preteklosti slavne je tvoje dežele,
o blažena Teba, v dušo ti vlilo
največje veselje?
Je bilo to tedaj, ko si rodila Dioniza,
ki bujnolasat Demetri bronastozvočni ob strani sedi?
Tedaj ko v polnočnem si metežu zlatih snežink
sprejela najvišjega izmed bogov, ki skozi Amfitrionova vrata
je k njegovi ženi šel, da z njo bi Herakla zaplodil?
Ali zaradi Tejrezija modrih nasvetov?
Zaradi ježe veščega Jolaja?
Zaradi Spartov, ki sučejo kopje neutrudno?
Ali tedaj ko iz bitke kričeče Adrasta

³¹ Prevod Kajetan Gantar.

brez sovojščakov nepreštevni trum
poslala nazaj si v Argos, ki s konji bogat je?
Ali tedaj ko na trdne si noge postavila
Lakedajmoncev dorsko kolonijo,
Amikle pa zavzeli so Ajgidi,
potomci tvoji, kot je Pitija prerokovala.³²

Stephanie Jamison v svoji novi knjigi analizira več vedskih himen in identificira določene formalne (torej morfosintaktične) oznake, ki omogočajo boljše razumevanje zelo kompleksne in pogosto zagonetne strukture teh indijskih enkomastičnih pesmi.³³ Eno od slogovnih sredstev, ki jih uporabljajo vedski pevci, je tudi retorično ponavljanje oziroma ponavljanje skladenjskih in semantičnih obrazcev. Določeno število himen je strukturirano po načelu akumulacije serije epizod, ki same po sebi tvorijo seznam. Z avtoričinimi besedami: »a list derives its power not from the identity of the individual items upon it, but from the piling up of one after another, their multiplicity«.³⁴ Zgledi za tako naštevanje so himne Aśvinoma (RV 1.116-19), ki so sestavljeni iz kataloga slavnih dejanj dveh božanskih bratov, t. i. *weapon hymn* (RV 6.75) in himna *Višve Deva* (RV 8.29).

Jamisonova opaža ponavljajočo se uporabo preteklih časov v 2. osebi množine glagolov v himnah Aśvinoma, včasih poudarjenih poleg osebk, zaimka za 2. osebo množine *yuvám*, in trdi, da je tako vztrajanje pri ponavljanju zavestno in namerno, da bi se naredil močnejši vtis na občinstvo (še zlasti ker je dvojina v sanskrtu slovnica kategorija, ki jo lahko imenujemo najbolj zaznamovano)

- 7a. *yuvám atrayé* 'vanītāya taptám ūrjam omānam aśvināv *adhattam*
7c. *yuvám kāṇvāyāpīrīptāya cakṣuḥ* prāty *adhattam* suṣtutīm jujuṣāṇā
8a. *yuvám dhenūṃ śayāve nādhītāya* āpinvatam aśvinā pūrvīyāya
8c. *āmuñcatam* vārtikām āmhaso nīḥ prāti jānghām viśpālāyā *adhattam*
9a. *yuvām śvetām pedāva* īndrajūtam ahihānam aśvinādattam āśvam
9c. *johūtram* aryó abhībhūtim ugrām sahasrasām vṛṣaṇam vīdūaṅgam

(RV 1.118.7–9)

7. Vidva, o Aśvina, sta prinesla okrepitev [in] zaščito Atriju, ki je prišel sem skozi vročino! Oslepelemu Kaṇvu sta vrnila vid, medtem ko sta uživala [njegove] lepe hvalnice.

8. Vidva, o Aśvina, sta povzročila, da je krava dajala obilno mleka tedanjemu Śayuju, ko je zašel v stisko! Osvobodila sta prepelico iz stiske, Viśpalu sta zopet pritrdila nogo.

³² Prevod Brane Senegačnik.

³³ Jamison, *The Rig Veda Between Two Worlds*, *passim*.

³⁴ Jamison, *The Rig Veda*, 74.

9. Vidva, o Aśvina, sta podarila Peduju belega konja, ki ga poganja Indra; [konja], ki uniči Vṛtro, ki glasno rezgeta, ki je mogočen [in] premaga sovražnike, ki je močnejši od sovražnikov [in] prinaša tisoče zakladov, ki je močan [in] ima silne noge.³⁵

Na podobno ponavljanje naletimo tudi v himni *Viśve Deva* 8. 29. Odsotnost napredovanja prosti pričakovani kulminaciji dela seznam na prvi pogled sicer statičen, vendar Jamisonova opaža, na kakšen način je lahko pesnik dosegel 'premikanje' na morfološki in slogovni ravni: v vsakem verzu je na drugem mestu števniki. V prvih sedmih verzih je to *ékaḥ* (en), nato v verzih 8 in 9 sledi *dvā́* (dva), kulminacija pa pride z edino numerično množino v zadnji vrstici: *éke* (neki). Glede na to, da je *éke* izpeljanka iz iste osnove kakor števniki eden (*ékaḥ*), daje tako ponavljanje seznamu simetrijo in svojevrstno krožno kompozicijo.

Progresija, t. j. premikanje, se torej dosega z uporabo slovnične kategorije števnik; kulminira v končni množini in, če verjamemo Stephanie Jamison, avtoreferencialnosti v zadnjem verzu, saj bi bi lahko bili »eni, ki so peli« v deseti vrstici, ravno pesniki sami.

- 1a. babhrúr *éko* víṣuṇaḥ sūnáro yúvā aṅji aṅkte hiraṇyáyam
- 2a. yónim *éka* ā sasāda diyótano antár devéṣu médhiraḥ
- 3a. vāśīm *éko* bibharti hásta āyasīm antár devéṣu nídhruviḥ
- 4a. vājram *éko* bibharti hásta áhitam téna vṛtrāṇi jighnate
- 5a. tigamām *éko* bibharti hásta áyudham śúcir ugró jálāṣabheṣajah
- 6a. pathá *ékaḥ* pipāya táskaro yathām eśá veda nidhīnām
- 7a. tríṇi *éka* urugāyó ví cakrame yátra devāso mādanti
- 8a. víbhīr *duvā́* carata ékayā sahá prá pravāséva vasataḥ
- 9a. sádo *duvā́* cakrate upamā́ diví samrá́jā sarpírāsutī
- 10a. árcanta *éke* máhi sáma manvata téna sūryam arocayan. (RV 8. 29. 1-10)

1. Eden, rjav, mnogoličen, lep mladenič, si nadene zlato okrasje.
2. Eden, sijajen, modrec med bogovi, se je usedel na svoje mesto.
3. Eden nosi v svoji roki železno sekiro; stanoviten [je] med bogovi.
4. Eden nosi v roko položen kij, s katerim je ubil Vṛtre.
5. Eden nosi v roki koničasto orožje; sijajen [je in] mogočen, [ima] zdravila, ki ozdravljujejo.
6. Eden nadzoruje poti [tako pozorno] kot tat; on pozna skrite zaklade.
7. Eden, ki stopa daleč, je naredil tri korake tja, kjer se bogovi radostijo.
8. Dva potujeta, skupaj z eno, na krilatih konjih; kot popotnika gresta na pot.

³⁵ Prevod Tamara Ditrich.

9. Dva, najvišja vladarja, sta dobila svoj sedež v nebesih; za pijačo imata raztopljeno maslo.

10. Eni, ki so peli, so si zamislili veliki Sāman; s tem so povzročili, da je zasijalo sonce.³⁶

Priamel-proemij v Pindarjevii 7. *istmijski odi* se ravna po skoraj enakem strukturalnem obrazcu: akumulacija retoričnih vprašanj poudarja herojsko preteklost Tebe po enakem načelu 'moči skupnosti' kakor vedske himne. Hkrati se vsi naštetih členi kataloga uporabljajo za to, da bi se dosegel kontrast med končnim, najvažnejšim konstituentom priamela. Edina neposredna slovnična oznaka je enostavna disjunktivna členica ἢ, ponovljena ob vsakem členu seznama z majhnimi variacijami (ἢ ὀπότε, ἢ ἀμφί, ἢ ὅτε...). Obračanje k fokusu je označeno z nenadnim ἀλλά, ki mu sledi splošna, gnomična izjava o pomembnosti in moči pesništva. Nazadnje Pindar, kakor je navada v njegovih enkomastičnih himnah, usmerja pozornost občinstva na slavljenca Strepsiada, zmagovalca v pankratiju.

Po Elroyu Bundyju so vsi naštetih herojski dosežki iz preteklosti mesta Tebe samo uvod v hvalnico Strepsijadu, čigar zmage prekašajo vse starodavne in slavne dogodke. Atlet in njegova zmaga bi torej morala predstavljati končni fokus tega dolgega priamela. Toda moje mnenje je, da je posredni, čeprav ne strukturalni, fokus celotne ode gnomična izjava o pomembnosti pesniške kompozicije, ki je neposredno pred hvalnico Strepsiadu, predvsem pa zaradi pesnikove vloga v ohranitvi spomina na slavno preteklost mesta. O Pindarjevi *Dichterweihe* je bilo povedano že veliko, tako da bi v primeru 7. Istmijske tudi na semantični ravni dodala vzporednico vedskim kumulativno strukturiranim enkomijem. Pindar je, povedano preprosteje, našel način, da pametno vstavi diskretno in seveda implicitno opozorilo na samega sebe in svojo metaforično nesmrtnost, preden se je posvetil dolžnosti proslaviti Strepsiada. Morda prav tako kakor avtor vedske himne o božanskih bratih Ašvinih.

ἀλλὰ παλαιὰ γὰρ
εὔδει χάρις, ἀμνάμονες δὲ βροτοί,
ὅ τι μὴ σοφίας ἄωτον ἄκρον
κλυταῖς ἐπέων ῥοαῖσιν ἐξίκηται ζυγύν. (Pindar, *Istmijske ode* 7.16-19)

A starodavna
lepota zdaj spi; ni v smrtnikih spomina
na to, kar ni se do vrha modrosti povzpelo,
z besed veličastnih tokovi spojeno.³⁷

³⁶ Prevod Tamara Ditrich.

³⁷ Prevod Brane Senegačnik.

κώμαζ' ἔπειτεν ἄδυμελεῖ σὺν ὕμνῳ
καὶ Στρεψιάδα (...) (Pindar, *Istmijske ode* 7. 20-21)

Tedaj veseli se ob sladkih zvokih slavospeva
v sprevodu na čast Strepsiada (...).³⁸

V že citiranem vedskem seznamu božanskima bratoma Ašvinoma lahko opazimo uporabo istega slogovnega sredstva: napredovanje skozi akumulacijo, izraženo s ponavljanjem določenih morfoloških oznak. Čeprav se te vedske himne ne da klasificirati kot priamela, je zaključni verz nesporno kulminacija celotne himne.

Četudi se niti navedenih primerov iz *Rig Vede* niti waleške triade niti seznama žalosti v Mažuraničevem epu ne da klasificirati kot priamele v smislu, v katerem jih poznamo iz klasične literature, si to delo prizadeva dokazati, da priamel ni izključno izoliran fenomen, omejen samo na grško-rimski svet, vsaj ne toliko, da ne bi mogli najti tipološko in strukturalno sorodnih pesniških stvaritev v drugih indoevropskih jezikih. S pomočjo razporeditve seznamov na enumerativne in evalvativne ter ob upoštevanju skupnega porekla sufiksa, s katerim se tvorijo vrstilni števniki in superlativi, se grški priamel vklaplja v kategorijo pesniških katalogov in tvori posebno podvrsto fokusiranega seta.

Prevod Matjaž Babič

BIBLIOGRAFIJA

Seznam okrajšav

- AHD – William Morris, ur. *The American Heritage Dictionary of the English Language*.
OCD – Simon Hornblower in Anthony Spawforth, ur. *The Oxford Classical Dictionary*.
OED – J.A. Simpson in E.S.C. Weiner, ur. *The Oxford English Dictionary*.

Druga literatura

- Bader, Françoise. »Une énumération structurée en grec: Hésiode, 'Théogonie', 11-21.«
V: *Le Monde grec: pensée, littérature, histoire, documents: Hommages à Claire*

³⁸ Prevod Brane Senegačnik.

- Préaux, ur. Jean Bingen, Guy Cambier in Georges Nachtergaele, 75-85. Bruselj: Editions de l'Université de Bruxelles, 1975.
- Beckman, Gary M. *Hittite Birth Rituals*. Wiesbaden: O. Harrassowitz, 1983.
- Benveniste, Emile. *Noms d'agent et noms d'action en indo-européen*. Paris: Adrien-Maisonneuve, 1948.
- Bromwich, Rachel. *Trioedd Ynys Prydein. The Triads of the Island of Britain*. Cardiff: University of Wales Press, 2006.
- Bundy, Elroy. *Studia Pindarica*. Berkeley: University of California Press, 1986.
- Campbell, David A., prev. *Greek Lyric*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982-1993.
- Doniger, Wendy. *The Rig Veda: An Anthology: one hundred and eight hymns*. Harmondsworth, Middlesex, England in New York: Penguin Books, 1981.
- Edwards, Mark W. »The structure of Homeric catalogues.« *TAPA* 110 (1980): 81-105.
- Evelyn-White, Hugh G. *Hesiod. The Homeric Hymns. And Homerica*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982.
- Galjanić, Ana. *Three and Then Some: Typology of Formulaic Enumeration in Ancient Greek and Related Indo-European Traditions*. (MSS)
- Geldner, Karl F., prev. *Der Rig-Veda*. Aus dem Sanskrit ins Deutsche übersetzt und mit einem laufenden Kommentar versehen. Cambridge, MA, Dept. of Sanskrit and Indian Studies, Harvard University: Harvard University Press, 2003.
- Hope Simpson, R. in J. F. Lazenby. *The Catalogue of Ships in Homer's Iliad*. Oxford: Clarendon Press, 1970.
- Jamison, Stephanie W. *The Rig Veda Between Two Worlds = Le RigVeda entre deux mondes*. Paris: Collège de France, 2007.
- Lord, Albert B. *The Singer of Tales*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000.
- Matasović, Ranko. 1996. *A Theory of Textual Reconstruction in Indo-European Linguistics*. Frankfurt am Main in New York: Peter Lang, 1996.
- Merkelbach, Reinhold in Martin L. West, izd. *Fragmenta Hesiodica*. Oxford: Clarendon Press, 1967.
- Parry, Milman in Alber B. Lord. *Serbocroatian Heroic Songs*. Beograd in Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1953.
- Race, William H. *Pindar*. Cambridge, MA in London: Harvard University Press, 1997. (ponatis 2002)
- Race, William H. *Style and Rhetoric in Pindar's Odes*. Atlanta: Scholar's Press, 1990.
- Race, William H. *The Classical Priamel from Homer to Boethius*. Leiden: E. J. Brill, 1982.
- Schmitt, Rüdiger. *Dichtung und Dichtersprache in Indogermanischen Zeit*. Wiesbaden: Harrassowitz, 1967.
- Smyth, Herbert W. *Greek Grammar*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.
- Visser, Edzard. *Homers Katalog der Schiffe*. Stuttgart: Teubner, 1997.
- Watkins, Calvert. *Selected Writings*, ur. Lisi Oliver. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1994.

- Watkins, Calvert. *How to Kill a Dragon in Indo-European: Aspects of Indo-European Poetics*. New York: Oxford University Press, 1995.
- West, Martin L. *The Hesiodic Catalogue of Women*. Oxford: Oxford University Press, 1985.
- West, Martin L. »An Indo-European Stylistic Feature in Homer.« V: *Antike Literatur in neuer Deutung*, ur. Anton Bierl, Arbogas Schmitt in Andreas Willi, 33–49. München: Saur, 2004.
- Zima, Luka. *Figure u našem narodnom pjesništvu, s njihovom teorijom*. Zagreb: Globus, 1988.